

Captain 'Harry' Bestebreurtje: van liaison tot predikant

Peter Faber leek als twee druppels water op hem en kreeg de rol van de Nederlandse liaisonofficier van brigadegeneraal James Gavin. In de zomer van 1976 werd de film 'A Bridge Too Far', naar het boek van Cornelius Ryan, op locatie 'geschoten' op en bij de IJsselbrug in Deventer. Een jaar later kwam de film uit, geregisseerd door Richard Attenborough, met een waslijst aan sterren en Faber speelde... Captain 'Harry' Bestebreurtje.

Het levensverhaal van Bestebreurtje is even ongerijmd als opmerkelijk. Te opmerkelijk om ongenoemd te laten. De kennis over 'Harry' is gebaseerd op zijn rol in de operaties Market Garden en Amherst. Hoewel zijn uniform, medaille van de Militaire Willemsorde en naturellederen handschoenen museaal worden gekoesterd¹, zou ook zijn curriculum vitae de hedendaagse militair tot de verbeelding moeten spreken. In het Nederlandse taalgebied is er dan nog de NCRV-documentaire 'Operatie Market Garden'², waarin onder andere Arie en zijn vrouw Gertrude aan het woord komen. In deze documentaire vertelt Prins Bernhard over Arie en hijzelf verhaalt over de verkenningsopdracht waarbij hij gewond raakte, waarom hij dominee is geworden, de mislukte landing bij Westerbork.

Arie Dirk Bestebreurtje komt op 12 april 1916 in Rotterdam ter wereld. Zijn ouders zijn Anton Dirk and Hermanna Worst Bestebreurtje. In de jaren '30 verhuist het gezin naar Zwitserland, waar Arie rechten studeert aan de Universiteit van Zurich, zijn Ph.D. haalt en gaat schaatsen.³

In 1940 trouwt hij met de Australische Gertrude Maud Bersch, geboren in 1915 in Sydney. Bij het uitbreken van de oorlog ontsnapt hij met vrouw en dochter Hendiekje Maud, die in 1943 was geboren, naar Engeland om vervolgens door te reizen naar Canada. Hij steekt opnieuw over naar Engeland, wordt ingedeeld bij de net opgerichte Prinses Irene Brigade en volgt als één van de eerste buitenlanders de Royal Military Academy in Aldershot, Engeland. Daar wordt hij Captain 'Harry' genoemd omdat de Amerikanen en Britten zijn achternaam niet kunnen uitspreken.

Vanwege zijn talenkennis (ook Duits en Engels) komt hij al snel in het vizier van de OSS, één van de bureaus 'Cloak And Dagger' die onder de G2 van het Allied Military Command vallen.

¹ Zijn uniform en medaille van de Militaire Willemsorde worden bewaard in het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945 in Groesbeek; zijn naturellederen handschoenen in het Legermuseum.

² NCRV-documentaire 'Operatie Market Garden', uitgezonden op 21 september 1969, met interviews door Jan van Hillo.

³ In 1936 stond Bestebreurtje als schaatser reserve voor de Olympische Winterspelen in Garmisch-Partenkirchen en in '40 gingen de geruchten dat hij kandidaat was voor de Spelen in het Japanse Sapporo. Die Spelen werden vanwege het uitbreken van W.O. II geannuleerd, maar in 1941 werd Bestebeurtje in Davos nog wel Zwitsers nationaal kampioen.

In de zomer van 1944 hebben een aantal Nederlanders de opleiding tot Jedburgh-officier met succes afgerond: Jacob Staal, Jacob Groenewoud, Henk Brinkgreve, Abraham du Bois en... Arie Bestebreurtje. Allen zouden ze in september 1944 met een eigen Jedburgh-team worden gedropt in bezet Nederland.⁴ Bij Koninklijk Besluit van 11 september 1944 wordt Bestebreurtje tijdelijk bevorderd tot kapitein. De Amerikaanse 82 Airborne Division, ge-earmarked voor operatie Market Garden, lijft Bestebreurtje één dag voor de operatie in als liaison.

Ze hebben een Nederlandstalige inlichtingenofficier nodig die een link-up tot stand brengt met het Nederlands verzet in de omgeving Nijmegen; iemand die bovendien gidsen, vertalers en draagbaarploegen kan regelen. Bestebreurtje kent de omgeving van Nijmegen goed, waar hij in zijn jeugd vóór de oorlog vaak vakanties heeft doorgebracht.

Bestebreurtje is een 'Jed' geworden, een lid van de Jedburghs. Dit waren speciaal getrainde teams die door de Britse Special Operations Executive (SOE) en de Amerikaanse Office of Strategic Services (OSS)⁵ achter de vijandelijke linies werden gear parachuteerd om Europa te helpen bevrijden van het Duitse juk.⁶ In de regel bestonden de teams uit drie vrijwilligers, meestal twee officieren en één onderofficier (de radiotelegrafist). Op het Victoriaanse landgoed in Milton Hall (Peterborough), noordelijk van Londen, kregen ze een opleiding in guerrillaoorlogvoering. Op het twaalf weken durende programma stonden onder andere demolitie, hindernisbaan, inlichtingen leren inwinnen, omgang met buitenlandse wapens, ongewapend vechten, parachutespringen, sabotage, schieten en radiotelefonie. Na de stoomcursus door SOE/OSS werden de Jedburghs direct ondergeschikt aan het Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (SHAEF) en haar commandant, generaal Dwight D. Eisenhower.

In de nadagen van de Tweede Wereldoorlog werden acht Jedburgh-teams⁷ in Nederland ontplooid: Clarence, Claude, Daniel II, Dicing, Dudley II, Edward, Gambling en Stanley II.⁸ Aan drie hiervan nam Arie D. Bestebreurtje deel.⁹

⁴ Jacob Staal met EDWARD bij Groesbeek op 17 september; Jacob Groenewoud met CLAUDE bij Arnhem op 17 september; Henk Brinkgreve met DUDLEY op Stegerveld (Ommen); Abraham du Bois met DANIEL bij Son op 17 september; en... Arie Bestebreurtje.

⁵ Na vijftig jaar maakte de Amerikaanse National Archives op 14 augustus 2008 de persoonlijke archieven toegankelijk van bijna 24.000 medewerkers die in W.O. II voor haar werkten. De OSS, de voorloper van de CIA, was opgericht door de Amerikaanse president Franklin D. Roosevelt.

⁶ Zie 'Sabotage and Subversion: The SOE and OSS at War' - Ian Dear (Cassell Military Paperbacks, 1996, ISBN 9780304352029, 224 pagina's).

⁷ Zie 'Dutch agents 1940 – 1945' van Frans Kluiters (<http://www.nisa-intelligence.nl/PDF-bestanden/KluitersDAGversie2.pdf>)

⁸ Informatie afkomstig uit 'The Jedburghs: A Short History' – Arthur Brown (1991, privé-uitgave, Kent, Engeland).

⁹ Zie 'Operatives, Spies, and Saboteurs; The Unknown Story of the Men and Women of World War II's OSS' - Patrick K. O'Donnell (Citadel, 2006, ISBN 9780806527987, 356 pagina's).

De eerste Jedburgh-actie van Bestebreurtje vond plaats op 17 september 1944 in de omgeving van het Gelderse Groesbeek. Bestebreurtje was teamleider van het Jedburgh-team met de codenaam CLARENCE, dat verder bestond uit de Amerikaanse Captain George M. Verhaeghe (Indiana) en Technical Sergeant Willard 'Bud' Beynon (Harrisburg, Pennsylvania). Vanaf de vooravond van operatie Market Garden fungeerde het team als liaison voor 82 Airborne Division.¹⁰ Bestebreurtje zat in hetzelfde, eerste vliegtuig als haar commandant, brigadegeneraal James Gavin, en diens Division HQ Group. Het tweetal landde rond 13.15 uur op dropzone 'N'. Al snel na de dropping werd Captain Bestebreurtje legendarisch: ze raakten verwickeld in een vuurgevecht, waarbij hij een Duitse machinegeweerschutter door het hoofd schoot en daarmee generaal Gavin het leven redde¹¹.

De volgende dag wordt Bestebreurtje door Jan Reinders – een kok, ondergedoken in Hotel Sionshof, die optreedt als gids – voor een verkenning richting het centrum van de Nijmegen gebracht. Ze komen in een hinderlaag terecht: in het daaropvolgende vuurgevecht wordt Reinders gedood. Voordat hij zijn karabijn kan pakken, raakt Bestebreurtje gewond aan linkerhand en –elleboog en rechterwijsvinger. In de avond van 18 september willen ze in een veldhospitaal zijn vinger amputeren, maar dat wimpelt hij af. Ook stemt hij er niet mee in om geëvacueerd te worden.

Nog dezelfde dag rekruteert Bestebreurtje de jonge verzetsman Jan van Hoof¹². Van Hoof dringt met gevaar voor eigen leven door de Duitse linies naar de Waalbrug en maakt de door de Duitsers geplaatste springladingen onklaar. (Van Hoof zou de volgende dag bij een ander incident worden gedood.¹³) Vervolgens speelde Bestebreurtje een ondersteunende rol bij de verovering van de Nijmeegse Waalbrug. In antwoord op een verzoek om wapens door het Nederlandse verzet, kreeg Bestebreurtje

¹⁰ Zie 'The Role of Jedburgh Teams in Operation Market-Garden. An Historical Narrative of Jedburgh Teams DUDLEY, EDWARD, CLAUDE, DANIEL II, CLARENCE, and STANLEY II' – Major Robert G. Gutjahr (1990, in co-operation with Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, PDF, 273 pagina's).

¹¹ Zie 'The Devil's Birthday: The Bridges to Arnhem 1944' - Geoffrey Powell (Pen and Sword, 2001, ISBN 9780850523522, 276 pagina's), pagina 101.

¹² Zie het artikel <http://www.kelpin.nl/fred/artikelen/hoof.pdf> van Piet J. Kroonenberg.

¹³ Zowel Bestebreurtje als Jan van Hoof behoren tot de 14 die vanwege acties tijdens de Slag om Nijmegen tijdens operatie Market Garden de Militaire Willemsorde hebben verdiend. Militair historicus Henny Meijer stelde in 2009 vast dat de Slag om Nijmegen in september 1944 na mei 1940 de krijgsverrichting is geweest die het meest werd beloond met de Militaire Willemsorde. Na operatie Market Garden werden in totaal 29 MWO's uitgereikt. Meijer houdt zich in het bijzonder bezig met ridderorden en onderscheidingen (faleristiek), getuige boeken als 'Orders and Decorations of the Netherlands' (1984), 'Het Vliegerkruis, voor initiatief, moed en volharding' (1997) en 'De gespen voor krijgsverrichtingen. 1846-2008. Van Pacificatie tot vredesmissies. Studie naar ontwikkeling, invloeden, traditie en praktijk' (2009).

van Gavin ook een machtiging om de wapens van gesneuvelde en gewonde Amerikanen uit te delen¹⁴. Gavin was lyrisch over het verzet.

Op 3 oktober 1944 ging CLARENCE over in STANLEY II, met dien verstande dat de aan een been verwonde Verhaeghe was vervangen door de Britse Captain Peter Vickery van het Royal Armoured Corps. Bestebreurtje kreeg zijn opdrachten nu direct van de staf van Prins Bernhard. Voordat Bestebreurtje eind oktober met de Britten meedeed aan de bevrijding van 's-Hertogenbosch¹⁵, had hij in Nijmegen een Stoottroepencompagnie georganiseerd. Gezamenlijk initieerden de kapiteins Vickery en Bestebreurtje in de laatste drie maanden van 1944 tenminste vijf Stoottroepen- compagnieën, die de verdediging van de Waal-oevers op zich namen¹⁶.

De laatste Jedburgh-actie van Bestebreurtje was wellicht de minst bekende. Op 7 april 1945 landde het team met de codenaam DICING tussen Hooghalen en Assen in Drenthe. DICING – dat naast Bestebreurtje bestond uit de Britse majoor Robert (Albert Foyson) Harcourt, commandant van DICING, kapitein Carel Ruijsch van Dugteren (één van de adjudanten van Prins Bernhard) en de Britse sergeant Claude C. Somers, de radiotelegrafist van het team, had als opdracht het verzet te helpen bij de bevrijding van Kamp Westerbork en werd synchroon uitgevoerd met de laatste geallieerde luchtlandingsoperatie in Nederland, operatie Amherst. Die vond plaats in de driehoek Meppel-Emmen-Groningen.

Team DICING kwam verspreid neer. Majoor Harcourt werd op de landingsplaats gearresteerd en krijgsgevangen gemaakt; Bestebreurtje brak zijn rechterenkel en beschadigde zijn rug; Ruijsch van Dugteren en Sommers konden geen contact met Harcourt noch Bestebreurtje maken. Vier dagen achtereen lag Bestebreurtje zonder eten en drinken verscholen in het bos. 's Nachts kroop en sloop hij richting een boerderij in Hooghalen. Daar werd hij gevonden door boer Jan Schutten en zijn zoon, die hem verzorgde. Uiteindelijk zouden de Canadezen op 12 april Kamp Westerbork bevrijden, waarmee de bijna 900 overgebleven gevangenen van een wisse dood in de gaskamers werden gered.

Na WO II emigreert Bestebreurtje naar de Verenigde Staten. In eerste instantie vestigt hij zich in New York City, als jurist gespecialiseerd in International Relations and Law. Gertrude en hij krijgen nog drie kinderen (tweede dochter Mariakje in 1948, zoon Anton James in '53 en derde dochter Martha Jane in '54). Hij wordt in 1952 tot Amerikaans staatsburger genaturaliseerd en op 10 juli 1952, in de rang van majoor, eervol uit de militaire dienst ontslagen.

In 1954 gaat hij tot ieders stomme verbazing naar het Union Theological Seminary in New York, behaalt daar zijn theologische graad en wordt in september 1957 predikant

¹⁴ Zie 'The Siegfried Line Campaign' – Charles B. MacDonald (Center of Military History, 1990, ISBN 9780160674631, 692 pagina's), pagina 184.

¹⁵ Bestebreurtje's aandeel in de bevrijding van 's-Hertogenbosch was die van liaison tussen de Britten en de Binnenlandse Strijdkrachten (BS).

¹⁶ Zie 'The Role of Jedburgh Teams in Operation Market Garden' – Major Robert G. Gutjahr (U.S. Military Academy, 1978), pagina 227.

(Reverend). Eerst negen jaar bij de Calvin Presbyterian Church in Louisville (Kentucky), daarna – vanaf 4 september 1966 – vijftien jaar bij de First Presbyterian Church in Charlottesville (Virginia).

In 1981 gaat hij met pensioen. Op 21 januari 1983 zakt de ervaren schaatser Arie D. Bestebreurtje in zijn woonplaats Charlottesville, Albemarle County, Virginia (VS) door het ijs op de rivier Rivanna en verdrinkt. Hij is begraven op Monticello Memory Gardens in Charlottesville. Zijn vrouw Getrude overlijdt in 2000.

Na Dwight D. Eisenhower was Bestebreurtje de meest gedecoreerde militair in de Verenigde Staten. Naast vele sportieve onderscheidingen prijkten op zijn borstkas onder andere het Verzetshedenkingskruis, The 1939-1945 Star with clasp 'Battle of Britain', twee Purple Hearts, Oorlogsherinneringskruis met 2 gespen, Member of the Order of the British Empire, Légion of Merit, Bronzen Kruis en natuurlijk Ridder 4de Klasse der Militaire Willemsorde. In de Tweede Wereldoorlog had hij zich met vele daden van moed bewezen als een held in de ware zin van het woord.